

Umhverfis-, orku- og loftlagsráðuneyti

Ísafirði 26. ágúst 2026

Umsögn Samráðgátt; Mál nr. S-123/2026 Drög að þingsályktun um stefnu stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku

Fjórðungssamband Vestfirðinga þakkar fyrir það tækifæri að koma að umsögn um *um stefnu stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku*. Umsögn þessi er unnin af Vestfjarðastofu fyrir hönd Fjórðungssambands Vestfirðinga samkvæmt samningi við stjórn sambandsins.

Með umsögnni fylgja þrír viðaukar, í Viðauka 1 er vísað til stefnu og stöðu raforkumála á Vestfjörðum í Svæðisskipulagi Vestfjarða 2025-2050¹, sem verður formlega staðfest þann 27. ágúst n.k., í Viðauka 2 er farið þau skref sem hafa verið stigin frá því tillaga að svæðisskipulagi var afgreidd fyrr og á þessu ári, í Viðauka 3 er sett fram samantekið álit á afstöðu stjórnvalda og stefnumörku raforkumála á Vestfjörðum.

Umsögn

Í þeirri stefnu sem hér er til umsagnar *Drög að þingsályktun um stefnu stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku*, er ánægjulegt að þar kemur fram skýr vilji og beinar tillögur til að leysa hindranir og hraða úrbótum sem stjórnvöld geta komið að varðandi raforkukerfið á Vestfjörðum.

Hafa ber í huga að valkostagreining langtímaáætlun Kerfisáætlun Landsnets 2025-2034 um uppbyggingu flutningskerfis innan Vestfjarða og tengingu við landsnetið (meginflutningskerfið), velur þann valkost, sem byggir á virkjun Hvalár og afhendingu orku hennar 2030. Þar segir beinum orðum að látið verði reyna á þennan valkost, en skoðun (útfærsla) á öðrum valkostum sé frestað um sinn.

Í stefnumörkun sveitarfélaga á Vestfjörðum er tekið undir þessa röðun valkosta m.a. með vísun til samþykkrar virkjana innan Rammaáætlunar og sveitarfélögum er skylt að framfylgja.

Kjarni umsagnarinnar er að virkjun Hvalár verði á tilsettum tíma þ.e. 2030 og út frá því beinist umsögnin framkvæmdaþáttum þessa máls sem hér er til umsagnar, að auki að benda á aðra þætti sem geta orðið takmarkandi í frampróun atvinnulífs og samfélaga á Vestfjörðum, þrátt fyrir skýran og einbeittan vilja stjórnvalda til úrbóta.

¹ <https://skipulagsgatt.is/issues/2024/603> (formleg undirritun 27. ágúst 2026)

Vísast hér til kafla og tölusettra atriða sem eftir því sem við á hverju sinni, en að öðru leyti er lýst stuðningi við stefnumörkunina.

A. Almenn atriði er varða uppbyggingu flutningskerfis raforku

Grunnsjónarmið.

3. Með samþykkt Svæðisskipulags Vestfjarða 2025-2050, hafa sveitarfélög á Vestfjörðum markað sameiginlega stefnu í virkjana og flutningsmálum raforku, stefnu sem verður hrint í framkvæmd í skipulagsgerð sveitarfélaganna m.t.t. atvinnulífs, samfélaga og umhverfis. Stjórnvöld geta því nú þegar, nýtt þá stefnumörkun og óskað eftir aðild og samráði við sveitarfélögin á þeim grundvelli.

4. Fagnað er þeirri áherslu að Vestfirðir í forgangi í því markmiði að auka flutningsgetu milli landshluta, en jafnframt er gerð krafa um að slíkur forgangur sé tímasettur og feli í sér virkjanir og tengingar innan Vestfjarða og tvöföldun flutningslínu frá Vestfjörðum við Byggðalínu.

Samhæfing orkuvinnslu og flutnings og markmið um afhendingaröryggi

5. Mikilvægt er að mat á framtíðarþörfum samfélags og atvinnulífs á Vestfjörðum sé unnin í nánú samráði við sveitarfélög í takt við stefnumörkun í Svæðisskipulagi Vestfjarða 2025-2050 og aðalskipulagsgerð. Þingsályktunin gefi flutningsfyrirtæki leiðbeiningu að Vestfirðir séu svæði í forgangi og eigi að gefa rýmri forsendur við mat á framtíðarþróun.

6. Samþykkt Alþingis á þingsályktun um flutningsmál raforku frá 2018 og 2019 felur í sér að að Vestfirðir skulu vera í forgangi og tvöföldun á tengingu afhendingarstaða í flutningskerfinu verði lokið 2030. Gerð er krafa um að forgangur í nýrri þingsályktun feli í sér að óbreyttri tímasetningu og tenging Mjólkár sem afhendingarstað, ásamt nauðsynlegu launaflskerfi, miðist við árið 2030 og á engan hátt seinkað um allt að fimm ár. Sama eigi við tvítengingar afhendingarstaða á norðanverðum og sunnanverðum Vestfjörðum. Nánari lýsing á þessum atriðum er verður skýrð hér nánar en einnig vísast til umsagnar Fjórðungssambands Vestfirðinga við Kerfisáætlun 2025-2034².

Lítil framleiðslugeta virkjana á Vestfjörðum er í dag bein hindrun í samkeppni í staðarvali fyrir nýja framleiðslu og eða þjónustu, auk stærri skrefa í orkuskiptum. Skortur á tiltæki raforku til fortíðar litið, hefur komið fram í skertri launaþróun, tapaðar atvinnutækifæra líkt og vísað er í greinargerð um áhrif tafa á uppbyggingu flutningskerfisins. Á Vestfjörðum má einnig telja staða mála hafi auk þess leitt til stigmögnunar áhrifa af áföllum í atvinnulífi og náttúru.

² <https://www.vestfiridir.is/static/files/Umsagnir/2025/umsogn-tillaga-kerfisaaetlun-2025-2034.pdf>

Markmið þingsályktunarinnar eru mjög jákvæð að koma landshlutanum úr þeirri stöðu sem hann er í dag og samhliða að færa afhendingaröryggi til jafns við aðra landshluta. Fjórðungssamband Vestfirðinga setur því sérstakan fyrirvara hvað felist í þeirri framsetningu 6. liðar

Við val á lausn skal byggja á heildstæðu mati þar sem tekið er mið af hagkvæmni, eðli þeirrar þjónustu sem afhendingarstaðurinn sinnir og áhrifum á heildaröryggi raforkukerfisins. Ef sýnt er fram á að með annarri útfærslu megi ná fullnægjandi afhendingaröryggi með hagkvæmari hætti skal heimilt að beita slíkri lausn.

Þetta heildarmat þarf að skýra nánar, ekki verður við unað ef heildstætt mat á afhendingaröryggi fyrir Vestfirði leiði til áframhaldandi reksturs eyjafyrirkomulags til langar framtíðar litið. En framleiðslugeta virkjana innan Vestfjarða væri þá hverju sinni takmarkandi þáttur í afhendingaröryggi raforku innan Vestfjarða og samkeppnisstöðu miðað við aðra landshluta.

Vísað er hér til að orkuspá fyrir Vestfirði segir að aflþörf innan Vestfjarða verði 50 MW árið 2030 en verði orðin 80 MW árið 2034. Er hér tekið mið af fjölgun íbúa samkvæmt svæðisskipulagi (sem ætlað er fylgja fólksfjöldaþróun á landsvísu), orkuskiptum í samgöngum og staðfestum beiðnum fyrirtækja um orkukaup.

Án virkjunar Hvalár 2030, mun flutningskerfis raforku til Vestfjarða í dag ekki anna eftirspurn eftir forgangsorku og gerir það nú þegar í dag, með því að Landsnet hefur ekki sinnt nýlegum beiðnum um kaup á forgangsorku. Þessi staða leiðir til þess að beita verður skerðingum á afhendingu þegar viðhald eða bilanir eru á flutningslínu til Vestfjarða (samheitið Vesturlína), sem eru einnig hvað tíðastar í öllu flutningskerfinu vegna ísingar og veðurhörku á hluta hennar (Mjólkárlnu 1). Í raun ætti Landsnet að efla getu í varaafli innan Vestfjarða enn frekar í dag til að mæta þessari stöðu.

Verði að virkjun Hvalár á árinu 2030, þá mun núverandi staða leysast en einungis tímabundið. Verði ekki unnið að tvöföldun á tengingu við meginflutningskerfið þá er ljóst að innan tíu ára er komin upp sambærileg staða með orkuskort líkt er í dag auk þess sem að framan er greint, að samkeppnisstaða um ný atvinnatækifæri og stærri orkuskipti yrði mjög erfið.

Þingsályktunin verði því að veita þá leiðsögn til flutningsaðila, að virkjun Hvalár og tengingu við landskerfið með tengipunkti í Miðdal og Kollafirði sé verkefni sem er samþætt tímasettri áætlun um tvöföldun flutningslínu og afhendingar með tengingu við landskerfið (Byggðalínu). Einungis þannig verður tryggt að atvinnulíf og samfélagi á Vestfjörðum hafi sambærilegan aðgang og aðrir landshlutara munu njóta eftir uppbyggingu Byggðalínu.

Þessu verkefni yrði skipt upp í tvo áfanga. Tvöföldun tengingar til afhendingu orku frá Hvalá til sunnan og norðanverðra Vestfjarða samhliða gagnsetningu virkjunar Hvalár 2030. Seinni áfangi er tvöföldun tengingar við Byggðalínu í Hrútafirði lokið eigi síðar en 2035, í samræmi við stefnu þingsályktunarinnar um tengingu afhendingarstaða við meginflutningskerfið.

Í seinni áfanga verði einnig unnið með tvítengingu flutningskerfis við Strandir, en lagning nýrrar flutningslínu mun ráða um nánari útfærslu. Er hér miðað við að gangsetning Kvíslartunguvirkunar standist áætlun þ.e. 2028 sem mun tímabundið vera ígildi tvítengingar þess svæðis miðað við núverandi eftirspurn.

Að lokum er áréttað að virkjun Hvalár er grundvallarþáttur sem upphafsverkefni í tvítengingu flutningskerfis til Vestfjarða. Verði tafir á byggingu virkunarinnar og flutningslínu henni tengd, þá verður stefna stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku að veita þá leiðsögn um forgang fyrir Vestfirði, að hafin verði vinna að uppbyggingu á tvítengingu milli afhendingarstaðar í Mjólka við afhendingarstað Byggðalínu í Hrútatungu.

7. Fyrir liggur í gildandi þingsályktun um málið að Vestfirðir skulu vera í forgangi varðandi afhendingu orku eigi síðar en 2030. Með vísan til framgreindar atriða um tengingu og tenging afhendingarstaða í innan Vestfjarða sé lokið 2030 eru auk Mjókar, afhendingarstaðir á Keldeyri og Bíldudal, í Skutulsfirði, varaflsstöð í Bolungarvík og í Geiradal sem tenging við Strandir. Þetta er ákveðin sérstaða miðað við aðra landshluta vegna samstarfs við Orkubú Vestfjarða og skyldu Landsnets til að tryggja forgansorku inn á Vestfirði.

Í umsögn Fjórðungssambands við Kerfisáætlun 2025-2034 var sett fram sú tillaga að flýta yrði framkvæmdum við flutningskerfið innan Vestfjarða til að öryggi í flutningi orkunnar sé ekki háð meiri áhættu en flutningur raforku í öðrum landshlutum eða um Byggðalínu. Þessi sjónarmið náðu ekki fram við samþykkt Kerfisáætlunar 2025-2034. Að óbreyttu verður staðan sú að þegar orka Hvalár er til afhendingar í tengivirki í Kollafirði þá verður fyrst hafist við tvítengingu á Mjólkarlínu 1, þ.e. frá Kollafirði í Mjólka og þar á eftir tvítenging við norðanverða og sunnanverða Vestfirði.

Áherslan í forgangi fyrir Vestfirði verður að vera að þingsályktunin veiti þá leiðsögn að Hvalárvirkjun nýtist öllum svæðum á Vestfjörðum frá fyrsta degi til að landshlutinn geti boðið samkeppnishæft afhendingaröryggi og í öðrum landshlutum. Sem þýðir að samhliða vinnu við tengingu Hvalárvirkjunar verði unnir áfangar með Mjólkarlínu 1, Breiðadalslínu 2, Ísafjarðarlínu 1 og Tálknafjarðarlínu. Þá verður að taka upp vinnu milli Orkubús Vestfjarða og Landsnets um tvítengingu Patreksfjarðarlínu og styrkingu Bíldadalslínu og seinkun á tengingu þeirra staða um fimm ár þ.e. 2045 er ekki ásættanleg.

Framangreindir áfangar flýta einnig að ná markmiðum árið 2040 í loftlagsstefnu stjórnvalda og sveitarfélaga á Vestfjörðum m.a. að draga úr notkun jarðefnaeldsneytis fyrir varaafli.

Nánari lýsing á þessum atriðum er umsögn Fjórðungssambands Vestfirðinga við Kerfisáætlun 2025-2034. Nánar tiltekið kafla Kerfisáætlunar nr 12.3.2. um launafl, 12.3.3. um svæðisbundna flutningskerfið á Vestfjörðum og tengingar við aðrar virkjanir.

Fjórðungssamband Vestfirðinga og Vestfjarðastofa áskilja sér svo rétt til að koma að málinu á síðari stigum og lýsa vilja til að eiga samráð með umhverfis-, orku og loftlagsráðuneyti.

f.h. Fjórðungssambands Vestfirðinga

Aðalsteinn Óskarsson, sviðsstjóri byggðapróunar.

Viðauki 1

Stefna sveitarfélaga í raforkumálum og staða máls á Vestfjörðum

Í nýju Svæðisskipulagi Vestfjarða 2025-2050 hefur verið mótuð stefna sveitarfélaga í raforkumálum Vestfjarða og lýst stöðu mála við upphaf gildistíma skipulagsins.

Sveitarfélög á Vestfjörðum og Fjórðungssamband Vestfirðinga hafa alla tíð vakið athygli á stöðu mála. Horft til síðustu ára þá hafa verið haldin þrjú Orkuþing Vestfjarða, gerð úttekta í samstarfi við aðlila m.a. orkuverkefnið Bláma auk umsagna til Alþingis, stefnuskjala stjórnvalda, Kerfisáætlun og ályktana Fjórðungsþinga.

Með gerð og samþykki [Svæðisskipulags Vestfjarða 2025-2026](#) nú í maí s.l. staðfesta sveitarfélögin sameiginlega stefnumörkun um virkjanamál og flutningskerfi raforku á Vestfjörðum. Stefnan styður uppbygginga virkjana sem eru í Rammaáætlun og tengingar þeirra innan Vestfjarða og við landskerfið og leggja ríka áherslu á að slík uppbygging sé forsenda fyrir að ná markmiðum svæðisskipulagsins.

Markmið um orkuöflun.

Orkuflutningar og fjarskipti eru grundvallarinnviðir fyrir búsetuskilyrði og atvinnulíf í landshlutanum og styðja við samfélagslegar og tæknilegar framfarir. Örugg afhending orku er forsenda fyrir orkuskiptum og betri orkunýtni á Vestfjörðum og skiptir því sköpum við að draga úr losun kolefnis.

Markmið

Markmið	Leiðir	Eftirfylgni	Ábyrgð
3.4.1 Tryggja næga sjálfbæra orkuvinnslu á Vestfjörðum til framtíðar með sem minnstum umhverfis-áhrifum.	Vinna að skipulagi og leyfisveitingu fyrir nýjar vatnsaflsvirkjanir og tengingu þeirra við flutningskerfið. Áhersla er á stærri virkjanakosti sem geta leyst kerfislægan vanda flutningskerfis raforku á Vestfjörðum og þá sem eru í nýtingarflokki rammaáætlunar. Nálgast orkuöflun með virðingu fyrir náttúru og tryggja að virkjanir og tengingar þeirra skerði sem minnst viðurni og mikilvægar landslagsheildir. Setja sameiginleg viðmið fyrir virkjanir undir 10 MW sem eru utan rammaáætlunar, þar sem tekið er mið af orkuöryggi, náttúruvernd og samspili við samfélagið. Kanna tækifæri til orkuöflunar með hverfandi umhverfisáhrifum, t.d. með beislun sólar- eða vindorku á mannvirkjum eða á svæðum sem þegar hefur verið raskað. Kanna tækifæri sem felast í endurnýjanlegum orkugjöfum á sjó og við strendur Vestfjarða, svo sem virkjun sjávarfalla, ölduorku og hafvindorku.	Aðalskipulag / Rammaáætlun Aðalskipulag, deiliskipulag, leyfi Aðalskipulag Sérverkefni Sérverkefni	Sveitarfélög / Ríkið Sveitarfélög Sveitarfélög Vestfjarðastofa, Blámi Vestfjarðastofa
3.4.2 Bæta nýtingu raforku á Vestfjörðum, með því að beisla jarðhita og bæta orkunýtni þar sem kostur er.	Nýta aukna orkuöflun í orkuskiptaverkefni innan fjórðungsins. Auka leit að jarðhita og vægi jarðhitaleitar í orkuöflunarmöguleikum og kanna þá möguleika sem felast í sólarorku. Auka nýtingu jarðhita til húshitunar og atvinnusköpunar.	Aðalskipulag/ Sóknaráætlun Sérverkefni Aðalskipulag	Sveitarfélög / Blámi Orkufyrirtæki Sveitarfélög

Skýringar við stefnu um orkuöflun

Orkuþörf Vestfjarða hefur vaxið hratt og mun halda áfram að aukast vegna orkuskipta og atvinnuþróunar. Á sama tíma er flutningskerfi raforku á svæðinu veikt. Enn vantar tvítengingu og afhending raforku er oft ófullnægjandi. Skjótasta lausnin á lágum kerfisstyrk og afhendingaröryggi er að bæta við meðalstórri vatnsaflsvirkjun á Vestfjörðum og nýta hana sem tvítengingu fyrir fjórðunginn. Sveitarfélögin þurfa því að beina sjónum að aukinni orkuvinnslu í fjórðungnum.

Vatnsafl og sjálfbær raforkuframleiðsla

Virkjun Hvalár mun duga fyrir núverandi orkuþörf Vestfirðinga. Til lengri tíma getur orkuþörfin vaxið enn meira. Meðalstórar vatnsaflsvirkjanir í Djúpi og á Glámuhálendi geta gegnt lykilhlutverki í framtíðarorkuöflun svæðisins. Við Ísafjarðardjúp eru nokkrir meðalstórir virkjanakostir. Austurgilsvirkjun er í orkunýtingarflokki og Skúfnavatnavirkjun, Hvanneyrardalsvirkjun og Tröllárvirkjun eru í athugun í Rammaáætlun. Á Ströndum mun Kvíslatunguvirkjun brátt auka

aðgengi að raforku. Ekki eru aðrir stærri vatnsaflsvirkjanakostir til umfjöllunar í rammaáætlun.

Markmið	Leiðir	Eftirfylgni	Ábyrgð
4.3.1 Auka afhendingargetu raforku á Vestfirðum.	Tenging nýrra virkjana á Vestfirðum við flutningskerfið sé í forgangi til að tryggja aðgengi að aukinni raforku á Vestfirðum fyrir orkuskipti og atvinnuuppbyggingu. Meðhöndla skipulagsáætlanir og leyfisveitingar fyrir framkvæmdir við flutnings- og dreifikerfi raforku svo fljótt sem unnt er.	Innviðaaætlun / Kerfisáætlun Aðalskipulag	Vestfjarðastofa / Landsnet Sveitarfélög
4.3.2 Tryggja áreiðanlega afhendingu raforku með nútímalegu flutnings- og dreifikerfi sem þolir erfið veðurskilyrði og styður við byggðaðróun og atvinnulíf.	Tryggja afhendingaröryggi með tvítengingu allra afhendingarstaða og styrkingu flutnings- og dreifikerfis raforku Auka afhendingaröryggi heimila og almennra notenda með markvissri viðhalds- og uppbyggingaráætlun flutnings- og dreifikerfis raforku. Tryggja að dreifikerfi raforku styðji við aukna rafvæðingu í samgöngum og atvinnulífi, m.a. með nægilegri flutningsgetu fyrir hleðslustöðvar. Uppbygging flutnings- og dreifikerfis fylgi núverandi innviðum, þar sem slíkt er mögulegt. Þar sem framkvæmdir skera óbyggð viðerni skal halda öllu riski í lágmarki.	Kerfisáætlun Kerfisáætlun Aðalskipulag Kerfisáætlun / Aðalskipulag	Landsnet / Orkubú Vestfjarða Landsnet / Orkubú Vestfjarða Sveitarfélög / Orkubú Vestfjarða Landsnet / Sveitarfélög

Skýringar við stefnu um orkuflutninga

Tengingar við landskerfið og aukin raforkuframleiðsla

Raforku- og fjarskiptainnviðir skipta sköpum fyrir búsetuskilyrði, atvinnulíf og öryggi íbúa. Öflugt og samtengt flutningskerfi raforku er nauðsynlegt til að tryggja örugga afhendingu og gæði raforku. Vestfirðir hafa um áratuga skeið búið við veikt afhendingaröryggi, þar sem landshlutinn er aðeins tengdur meginflutningskerfi raforku um eina flutningslínu (Vesturlínu) og án stórra vatnsaflsvirkjana sem veitt gætu nægan kerfisstyrk. Dreifikerfi raforku glímur einnig við þá áskorun að fjarlægðir eru miklar en notendur fáir. Erfið veðurskilyrði og aldur innviðanna valda tíðari bilunum á flutnings- og dreifikerfi raforku en í öðrum landshlutum.

Takmörkuð tenging við byggðalínu flutningskerfis raforku hefur valdið því að Vestfirðir þurfa reglulega að reiða sig á varaafli með tilheyrandi kostnaði og mengun. Því þarf að sjá til þess að Vestfirðir séu sjálfum sér nógir um raforku eins og hægt er. Framtíðarlausnir felast í tvítengingu raforkukerfisins, fyrst með aukinni raforkuframleiðslu innan fjórðungsins og síðan styrkingu tengingar við byggðalínu. Til skemmri tíma skiptir tenging Hvalárvirkjunar við kerfið, og mögulega annarra virkjana í Ísafjarðardjúpi, mestu máli í að Vestfirðingar fái aukið aðgengi að áreiðanlegri, endurnýjanlegri raforku.

Endurnýjun og styrking flutnings- og dreifikerfis ætti að fylgja núverandi innviðum þar sem mögulegt er, til þess að víðerni og náttúra skerðist sem minnst. Þurfi raforkuflutningur að þvera óbyggð víðerni, eins og gæti gerst við tengingu Hvalárvirkjunar, skal halda raski og slóðagerð í algjöru lágmarki, nýta jarðstrengi eins og hægt er án þess að það ógni raforkuöryggi og leggja mannvirki í landslag þannig að sem minnst skerðing verði á óbyggðaupplifun. Ef metið er nauðsynlegt að leggja raflínur yfir víðerni, skal verndargildi svæðanna enn vera metið mjög hátt og að framkvæmdirnar geti ekki talist grundvöllur frekari mannvirkjagerðar.

Staða orkukerfis.

Lýsing á stöðu flutningskerfis er í stöðumati Svæðisskipulags Vestfjarða 2025-2050 (mars 2026).

Afhendingaröryggi raforku byggir á samspili öflugs flutnings- og dreifikerfis og stærri virkjana. Vestfirðir búa við mikla sérstöðu miðað við landið í heild. Svæðið er eyja í raforkukerfinu. Ein 160 km löng flutningslína, Vesturlína, tengir Vestfirði (megintengipunktur Landsnets sem er staðsettur við Mjólka í Arnarfirði) við landskerfið (í Hrútatungu í Hrútafirði). Einnig eru Vestfirðir án stórrar virkjunar eða stórnotenda. Þessi tvö atriði takmarka flutningsgetu línunnar í dag við um 50 MW. Bilanatiðnin er há í samanburði við flutningskerfið almennt, sökum þess að línan liggur um veðurfarslega erfitt svæði, þar sem ísing, ofanflóð og óveður geta slitið línur og rofið orkuflutning.

Afhendingaröryggi er því veikara á Vestfjörðum en í öðrum landshlutum. Til að mæta því var byggt upp varaafli knúið jarðefnaeldsneyti við alla byggðakjarna en sú orka nægir eingöngu til forgangsnotenda. Þetta takmarkar atvinnuuppbyggingu á Vestfjörðum og eykur losun gróðurhúsalofttegunda frá Vestfjörðum miðað við aðra landshluta.

Vatnsaflsvirkjanir

Orkunotkun á Vestfjörðum nam á árinu 2023 um 270 GWst en framleiðsla vatnsaflsvirkjana nam 115 GWst. Orkuframleiðsla vatnsaflsvirkjana á Vestfjörðum fer hæst í 23 MW en getur farið niður í 11 MW að vetri til. Aflþörf svæðisins er um 26 MW en getur farið í allt að 46 MW að vetri. Mismun er mætt með flutningi raforku til Vestfjarða, á bilinu 21 – 33 MW eftir árstíma. Rofni sá flutningur er til staðar varaafli upp á 30 MW sem allt er knúið jarðefnaeldsneyti. Með varaafli er uppsett afl á Vestfjörðum samanlagt 53 MW árið 2023.

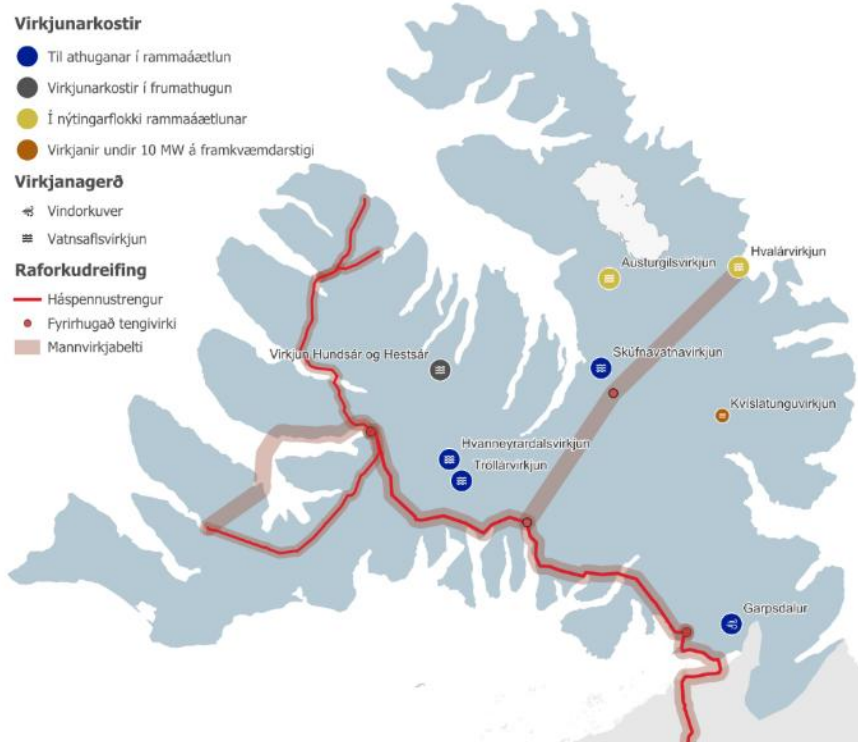
Sá orkukostur sem kominn er lengst í undirbúningi og er í nýtingarflokki rammaáætlunar er Hvalárvirkjun. Reiknað er með að hún hafi uppsett afl upp á 55 MW og framleiði um 320 GWst á ári. Fyrirhugað er að framkvæmdum við virkjun og tengingu við flutningskerfið verði lokið um eða upp úr 2030. Þessar framkvæmdir munu fullnægja þeirri orkuþörf sem Vestfirðir hafa í dag en sé litið til framreiknaðrar orkuþarfar getur enn orðið skortur á endurnýjanlegri orku á Vestfjörðum þó þessi orka bætist við.

Orkuspá fyrir Vestfirði til ársins 2030 telur að orkuþörf muni allt að því tvöfaldast (a.m.k. aukast um 80%) miðað við vaxandi umsvif atvinnulífs og fjölgun íbúa. Matið á orkuþörf landshlutans er á bilinu 500 til 640 GWst og til þess þarf meðalafl orkuframleiðslu að vera 64 til 79 MW. Orkuspá til ársins 2040 gefur til kynna að þörfin að verði að lágmarki 640 GWst og til þess þarf meðalafl að vera eigi minna en 79 MW. Því er fyrir séð að árið 2030 verði orkuþörfin komin yfir þölmörk flutningskerfisins sem er um 50 MW. Einnig þarf að horfa til þess að orkuskipti í fiskeldi og vegasamgöngum eru hafin.

Í umfjöllun fyrir nýja rammaáætlun eru tillögur um Skúfnavatnavirkjun (16 MW), Hvanneyrardalsvirkjun (13,5 MW) og Tröllárvirkjun (13,7 MW). Tvær síðarnefndu virkjanirnar byggja á nýtingu sama vatnasvæðis og útiloka því hvor aðra.

Aðrir minni virkjanakostir eru til staðar og þeirra stærstur er Kvíslatunguvirkjun í Steingrímsfirði (9,9MW) sem eykur orkuöryggi á Ströndum. Undirbúningur þessarar virkjunar er í gangi og virkjunin gæti að óbreyttu verið gangsett árið 2027. Frummat á smávirkjanakostum gefa til kynna möguleika á að virkja samtals um 18 MW á Vestfjörðum.

Hugmyndir hafa verið uppi um vatnsaflsvirkjun í Vatnsdal innan friðlandsins í Vatnsfirði. Ráðherra umhverfis-, orku- og loftslagsmála staðfesti árið 2025 að friðun svæðisins standi óbreytt og að ekki verði heimiluð virkjunarframkvæmd þar.

Mynd **Error! No text of specified style in document.**-1 Virkjanakostir sem eru til athugunar eða í nýtingarflokki, núverandi flutningskerfi raforku og tengingar á kerfisáætlun Landsnets um þróun flutningskerfisins. Lega nýrra framkvæmda verður ákvörðuð eftir umhverfismat og er því aðeins sýnd gróflega hér.

Jarðhiti

Jarðhiti finnst víða á Vestfjörðum en nýting hans er mjög staðbundin. Einungis þrír af þrettán byggðakjörnum beisla jarðhita í dag, sem nemur um 6,5 GWst til húshitunar og atvinnurekstrar. Í öðrum byggðakjörnum byggir húshitun og önnur atvinnustarfsemi á raforku með beinni hitun eða með fjarvarmaveitum sem kynntar eru með rafskautakötlum.

Víða er unnið að aukinni nýtingu jarðhita. Við kalda þéttbýlisstaði er borað eftir lághitaæðum, sem nýta mætti til húshitunar við fjarvarmaveitur og samnýta þar lagna- og dælukerfi þeirra veitna og skapa samhliða nýjan rekstargrundvöll fjarvarmaveitna. Víðast hvar er komið að endurnýjun þessara kerfa vegna aldurs. Einnig hefur verið kannað hvort fýsilegt er að nýta þekktan jarðhita staðbundið til atvinnustarfsemi bæði á Ströndum og í Reykhólahreppi. Gera má ráð fyrir að nýting jarðhita muni áfram vera að mestu staðbundin. Röralagnir verða tæpast lengri en svo að það svari kostnaði. Því má gera ráð fyrir því að ný atvinnustarfsemi verði frekar staðsett nærri jarðhitunum en að hitinn verði leiddur langar leiðir.

Á Vestfjörðum er einn virkjunarkostur í vindorku til umfjöllunar í fimmta áfanga rammaáætlunar. Hann er ofanvert við Garpsdal og er áætlað að hann gæti framleitt um 130 MW að uppsettu afli. Virkjanasvæðið er mögulega í farleið hafarna sem eru lykiltegund í íslenskri náttúru. Einnig er virkjunin á jaðri friðlandsins í Breiðafirði. Verkefnisstjórn rammaáætlunar mælti með að Garpsdalur, ásamt öðrum vindorkukostum, væri flokkaður í biðflokk en ráðherra hefur lagt til að Garpsdalurinn fari í nýtingarflokk. Tillagan bíður afgreiðslu á Alþingi.

Langtímaáhrif þessara stöðu ástands eru talin m.a. leiða til lakari launaþróunar s.m.b. skýrslu Landsnets um launaþróun 18 byggðarlaga á Íslandi, þar sem Ísafjarðarbæ kom verst út³. Að eiga ekki tiltæka orku til afhendingar, hefur því hamlandi áhrif á uppbyggingu samfélaga og atvinnulífs á Vestfjörðum. Framangreind staða varð og til þess að stigmagna áhrif áfalla í atvinnulífi og náttúru á tíunda áratug síðustu aldar, á neikvæða íbúnaðarþróun, útilokun tækifæra til nýsköpunar í atvinnulífi og búsetuskilyrði almennt.

Viðauki 2

Viðbót við stöðumat Svæðisskipulags Vestfjarða.

Frá því stöðumat er skrifað, hafa orðið þær breytingar að virkjanaleyfi Kvíslartunguvirkjunar í Steingrímsfirði var staðfest í júlí s.l., sem mun hafa góð áhrif á nærsvæði virkjunarinnar og telst ígildi tvíteningar til skemmri tíma litið, eins hafa framkvæmdir við jarðvarmahitaveitur hafist í Skutulsfirði og Patreksfirði. Nýting jarðvarma á Gálmaströnd er hinsvegar í biðstöðu þar sem ekki hefur fengist nægjanlegt fjármagn til að ljúka þar borunum.

Framkvæmd við lagningu jarð- og sæstrengs um Arnarfjörð verður lokið á árinu og er meginþáttur í að koma á hringtengingu á sunnanverðum Vestfjörðum. Auglýst hefur verið framkvæmd um lagningu flutningslínu í Dýrafirði frá jarðgangamunna að Breiðadalslínu 1. Hér verður þá tekin í notkun jarðstrengur í Dýrafjarðargöngum sem hefur verið ónotaður í fimm ár en treyst á eldri loftlínu um Flatafjall sem liggur á milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar og hefur ítrekað bilað á þessum tíma með tilheyranda tapi á framleiðslu og skerðingum á þjónustu auk brennslu jarðefnaeldsneyti með keyrslu varaafis.

³ https://landsnet.is/library?itemid=9b485b76-acf9-4448-aaef-664a8938221a&utm_source=chatgpt.com

Viðauki 3

Um afstöðu stjórnvalda.

Stjórnvöld hafa um langa hríð haft vitneskju um og viðurkennt sérstöðu raforkumála á Vestfjörðum. Stofnun Orkubús Vestfjarða um miðjan áttunda áratug síðustu aldar er dæmi um þá viðurkenningu og breytti miklu m.a. fyrir uppbyggingu dreifkerfis.

Stjórnvöld hafa með heimamönnum reynt í gegnum tíðina, að meta möglega þróun í orkunotkun til framtíðar en þar hafa aðilar máls oft á tíðum ekki séð hana nægjanlega fyrir og takmarkað fjármagn hefur verið hindrun. Skýrasta dæmið er sú ákvörðun að Byggðalína yrði ekki hringteng um Vestfirði líkt og í öðrum hlutum landsins, en til að tryggja forgangsorkuþörf var þess í stað byggt upp varaafli knúið jarðefnaeldsneyti. Þessi uppbygging breytti miklu fyrir þáverandi stöðu samfélags og atvinnulífs en varð hindrun þegar frá leið.

Setning raforkulaga 2003 með aðskilnaði framleiðslu og flutnings þ.m.t. stofnun Landsnets og síðan staða Orkubús Vestfjarða sem framleiðenda, rekstur dreifikefis og hluta flutningskerfis, bjó einnig til flóknara kerfi og óvissu um ábyrgð aðila.

Setja má ákveðin skil í umfjöllunni um þessi mál á Vestfjörðum, með skýrslu Landsnets 2009 þar sem fjallað er um alvarlega stöðu í afhendingaröryggi raforku á Vestfjörðum. Ráðherrar og Alþingi frá þeim tíma lýst vilja að setja málaflokkinn í forgang á Vestfjörðum. Vísa má til þingsályktana, 26/148 um stefnu stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku og endurskoðun hennar 50/149 og 11/144 um stefnu stjórnvalda um lagningu raflína. Starfshópur orkumálaráðherra var starfandi frá 2010 – 2016 og tveir starfshópar 2022⁴ og 2023⁵, lýsa stöðu og komu með beina tillögur og tímalínur fyrir verkefni til ársins 2035, í orkuframleiðslu og flutningsmál raforku. Kerfisáætlanir Landsnets gefa einnig skýra mynd af þróun og stöðu raforkukerfisins á Vestfjörðum, nú síðast í Kerfisáætlun 2025-2034.

Núverandi ráðherra orkumála kynnti síðan á Orkuþingi Vestfjarða 2026 í júní s.l., breytingar á núverandi fyrirkomulag tengikostnaðar og kerfisframlaga taki ekki nægjanlegt tillit til þess ávinnings sem heildarraforkukerfið getur fengið litið til m.a. flutningstapa, bættu afhendingaröryggi og forgangsroðun framkvæmda. Þá þurfi að taka á þeirri stöðu þegar fyrsti aðili sem tengist á nýju eða veiku svæði beri óhóflegan kostnað (brautriðjandi óhagræði) og þannig staðið í í vegi fyrir hagkvæmum og þjóðhagslegum hagkvæmum kostum fyrir þrifum.

⁴ https://www.stjornarradid.is/library/02-Rit--skyrslur-og-skrar/Raforkumal_Vestfjarda_skyrsla_2022.pdf

⁵ https://www.vestfiridir.is/static/files/Innvidir/2023/efling_samfelags_a_vestfjordum-juni-2023.pdf